

Bygdeforskning

Jostein Vik og Maja Farstad

Hest, hestehold og fôring: Status for hesteholdet i Norge

Kommentert frekvensrapport

Rapport 2/2012

ISSN 1503-2035

Norsk senter for bygdeforskning
Universitetsenteret Dragvoll
N-7491 Trondheim

Telefon: +47 73 59 17 32
Epost: post@bygdeforskning.no

Rapport 2/2012

Utgivelsesår: 2012

Antall sider: 56

ISSN 1503-2035

Tittel: Hest, hestehold og føring: Status for hesteholdet i Norge
Forfatter: Jostein Vik og Maja Farstad
Utgiver: Norsk senter for bygdeforskning
Utgiversted: Trondheim
Prosjekt: God og lagringsstabil ensilasje til hest for auka verdiskaping og betre helse
Prosjekt nummer: 6253.00
Oppdragsgiver: Norges Forskningsråd og Stiftelsen Svensk Hästforskning
Oppdragsgivers ref.:

Kort sammendrag

I denne rapporten presenteres spørreundersøkelsen «Hestehold, føring og verdiskaping 201» som har blitt foretatt som en del av prosjektet «God og lagringsstabil ensilasje til hest for auka verdiskaping og betre helse». Spørreundersøkelsen har gått til et stort utvalg hesteeiere av de fleste kategorier. Målsetningene har dels vært å framskaffe et materiale for å kunne beskrive mangfoldet i hestenæringa rent generelt, og mer spesielt å kunne si noe om praksiser i forbindelse med produksjon og bruk av grovfôr, holdninger til og kunnskaper om fôr og føring, samt fôringsrelaterte sykdommer hos norske hester. Rapporten presenterer data knyttet til omfanget av det norske hesteholdet, hesteeierne, arbeidsforbruk, fôr og føring, sykdom og plager hos hest, og til slutt om utviklingen av hesteholdet hos den enkelte hesteeier.

Stikkord

Hest, føring, landbruk, tilleggsnæring, grovfôr, høy, ensilasje

Trykk: Fagtrykk Trondheim AS

Forsidebilde: Sini Merikallio

Forord

I denne rapporten presenteres de viktigste resultatene fra spørreundersøkelsen «Hestehold, føring og verdiskaping 2011». Datainnsamlingen ble gjennomført våren 2011, som en del av forskningsprosjektet «God og lagringsstabil ensilasje til hest for auka verdiskaping og betre helse». Prosjektet, som er finansiert av Norges Forskningsråd og Stiftelsen Svensk Hästforskning, er et samarbeidsprosjekt mellom Bioforsk, Norsk senter for bygdeforskning og Norges veterinærhøgskole.

Hensikten med rapporten er tredelt. For det første ønsker vi å gjøre noen hovedelementer i datamaterialet fra undersøkelsen tilgjengelig for interesserte brukere. Dette gjør vi gjennom presentasjoner i form av enkle univariate oversikter over fordelingene. Datamaterialet er omfattende og vil i fortsettelsen bli benyttet videre i andre og mer sammensatte analyser. For det andre ønsket vi å kunne si noe mer om omfanget og betydningen av hestenæringene i Norge. Noen beregninger i så måte er presentert. For det tredje er det et mål med prosjektet – og med denne rapporten – å få fram mer kunnskap om hesteeieres kunnskap og holdninger knytta til hest og hestefôr og til ulike fôringspraksiser.

Trondheim, 28. april 2012

Jostein Vik og Maja Farstad

Sammendrag

I løpet av etterkrigstida har hesten tatt steget fra agrarsamfunnet til det postindustrielle samfunn. Hesten har blitt knutepunkt i ulike rekreasjonspakker og livsstilvalg: hest som underholdning; hest som fritidsaktivitet; hest som opplevelsesferie; hest som omsorgsgiver osv. Samtidig øker hesten i betydning eller antall.

I denne rapporten har vi presentert funn fra en spørreundersøkelse om hestehold i Norge. Vi har tatt med opplysninger om hesteeierne, om hesteholdet, om arbeidsomfang og om fôring. Dels har vi tatt sikte på å kartlegge holdninger og kunnskap, dels har vi tatt sikte på å registrere praksis, og dels har vi presentert data om synspunkter og holdninger.

Noen av de viktigste funnene kan oppsummeres her. Undersøkelsen tyder på at antallet *hesteeiere* er om lag 50 000, og vi estimerer i denne rapporten *hesteanallet* i Norge til rundt 125 000 hester. Hesteeierne skiller seg i fra gjennomsnittet i befolkningen på noen måter. De registrerte hesteeierne ser ut til å ha noe høyere gjennomsnittsinntekt og -utdanning enn befolkningen for øvrig. Kvinner er i flertall blant hesteeierne selv om de er i betydelig mindretall som registrerte brukere i for eksempel landbrukssektoren. Videre bor de fleste hesteeierne i bygder og mindre tettsteder, og rundt 1/3 av eierne er eiere eller medeiere av gårdsbruk. 72 prosent av hestene benyttes til hobby/rekreasjon. Vi ser også at det er omfattende bruk av ulike former for ubetalt arbeidshjelp i stallene.

Når det gjelder grovfôr bruker 69 prosent høy, 56 prosent høyensilasje og 35 prosent surfôr.

Hesteeierne ser dårlig økonomi, manglende offentlig støtte og dårlig samarbeid innad i næringa som de viktigste flaksehalsene for utviklingen av hesteholdet framover.

English summary

During the post-war period, the horse has made a leap from the agrarian- to the post-industrial society. One could say that the horse has become the center of various recreation packages and lifestyle choices: horse as gaming and entertainment, horse as leisure activity; horse as adventure, horse in tourism, horse as care-giver, etc. At the same time the horse has increased in importance as well as numbers.

In this report we have presented findings from a survey among horse owners in Norway. We have included information about the horse owners; the horses; the scope of work; and about horse feeding knowledge and practice.

Some of the key findings can be summarized here. The study suggests that the number of horse owners is about 50 000, and in this report we estimate the number of horses in Norway to be around 125 000 horses. Horse owners differ from the average of the population in some ways. The registered horse owners seem to have slightly higher average income and education than the population in general. The majority of horse owners are women. Furthermore, most horse owners live in villages and small towns, and around 1/3 of the owners are owners or co-owners of farms. 72 percent of the horses are used for recreational purposes. We also see that there is extensive use of various forms of unpaid labour in the stables.

When it comes to forage 69 percent use mainly dry hay, 56 percent use hay ensilage and 35 percent use silage.

Horse owners consider poor economic performance, lack of public support and insufficient cooperation within the industry as the main bottlenecks for the development of horse husbandry in the future.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	5
English summary	7
Innhold	9
Tabelliste/Figurliste	11
1. Innledning	13
2. Data og metode	15
2.1 Populasjon og utvalg	15
2.2 Utforming av spørsmål og praktisk gjennomføring	17
3. Omfanget av norsk hestehold	19
4. Hesteeierne og hesteholdet	21
4.1 Hesteeierne	21
4.2 Om hestene og hesteholdet	25
5. Økonomi og arbeidsomfang knyttet til hesteholdet	31
6. Fôring. Kunnskaper, holdninger og praksis	35
6.1 Fôringspraksis	35
6.2 Kunnskap om, og holdninger til, fôr og fôring	38
6.3 Plager og sykdommer hos hest	41
7. Om utviklingen av hesteholdet og næringa	43
8. Oppsummering og konklusjoner	47
Litteratur	49
Vedlegg: Spørreskjema	51

Tabelliste/Figurliste

Tabell 1: Kjønn	21
Tabell 2: Alder	22
Tabell 3: Høyest fullførte utdanning	22
Tabell 4: Hesteeiers bosted	23
Tabell 5: Hesteeiers hovedaktivitet(er)	24
Tabell 6: Hovedproduksjon på gårdsbruket ^a	24
Tabell 7: Husstandens samlede bruttoinntekt	25
Tabell 8: Medlemskap i ulike hesterelaterte lag og organisasjoner	25
Tabell 9: Antall år som hesteeier	26
Tabell 10: Antall eide hester	26
Tabell 11: Hesteraser	27
Tabell 12: Oppstalling av egen/egne hest(er)	27
Tabell 13: Oppstallingssted for egen/egne hest(er) oppstallet hos andre	28
Tabell 14: Oppstalling av andres hester i egen stall	28
Tabell 15: Bruksområde(r) for hesteholdet	29
Tabell 16: Eget/familiens arbeidsforbruk med hesteholdet i 2010	32
Tabell 17: Ekstern arbeidskraft i stallen	32
Tabell 18: Antall eksterne personer engasjert i arbeidet i stallen	32
Tabell 19: Har praktisk ansvar for føring og stell av egen/egne hest(er)	35
Tabell 20: Grovfôr (samlegrupper) som hovedsakelig benyttes	36
Tabell 21: Typer grovfor (detaljert) som hovedsakelig benyttes	36
Tabell 22: Kvaliteter ved kjøpt grovfôr	37
Tabell 23: Kvaliteter ved egenprodusert grovfôr	38
Tabell 24: Type(r) tilleggsfôr	38
Tabell 25: Betydningen av ulike kilder for egen fôringskunnskap	39
Tabell 26: Enighet til påstander omhandlende grovfôr og føring	40
Tabell 27: Plager/sykdommer hos egne hester	42
Tabell 28: Ulike forholds betydning for valget om å starte med hest	43
Tabell 29: Tenkelige utviklingstrekk for eget hestehold de nærmeste fem årene ...	44
Tabell 30: Enighet til påstander om ulike sider ved hestehold og hestenæringa ...	44
Tabell 31: Forhold ansett som den viktigste flaskehalsen for utvikling av den norske hestenæringa framover	45

1 Innledning

Det er nå lenge siden hesten i første rekke var et arbeidsredskap i jord- og skogbruk. I løpet av etterkrigstida har hesten tatt steget fra agrarsamfunnet til det postindustrielle samfunn. Hesten har blitt knutepunkt i ulike rekreasjonspakker og livsstilvalg: hest som underholdning; hest som fritidsaktivitet; hest som opplevelsesferie; hest som omsorgsgiver osv. Disse endringene innebærer langt i fra at hesten minker i betydning eller antall, tvert imot. Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) antyder et antall på nær 42 000 hester i år 2000 (Stokstad og Stubberud 2000), mens Econ Pöyry (2009) anslo at det var omtrent 65 000 hester i Norge i 2009. Andre estimat har antyder et nivå rundt 100 000 hester i dag (Bondebladet 2011). Vår undersøkelse tyder på at antallet hesteeiere er om lag 50 000, og vi estimerer i denne rapporten hestetallet i Norge til rundt 125 000 hester. Disse anslagene er imidlertid noe usikre, og vi skal komme nærmere inn på det i kapittel 3.

Generelle samfunnsmessige endringer innebærer at vi kan observere en holdnings- og verdikløft mellom det rurale og det urbane. Folk i byene kjenner mindre og mindre til landbruket og betingelsene for matproduksjon. Samtidig er det mange mennesker i byene som har en link inn til det rurale gjennom hesteaktiviteter. I så måte kan hestehold fungere som en bro mellom by og bygd.

Samtidig synes det som om praksiser knyttet til hesteholdet og forståelser av ulike sider ved hesteholdet har blitt mer fragmentert. Det er store forskjeller og til dels lite kontakt mellom og innen miljøer som driver med trav, ridesentre, turistaktiviteter rundt hest, hest i helse- og omsorgssammenheng, hest som hobby osv. I tillegg finnes det en sterk fragmentering mellom miljøene knyttet til de ulike hesterasene. Vi har altså en fragmentering langs mange dimensjoner og det er vanskelig å snakke om én hestenæring eller ett hestehold (ECON 2000). Dette innebærer en utfordring med hensyn til koordinering, samarbeid og ikke minst kunnskapsutvikling og -utveksling.

Norsk forskningsbasert kunnskapsproduksjon om hest og hestehold foregår naturlig nok i mange ulike miljøer og med mange ulike perspektiv. Imidlertid har det vært relativt lite forskning på hestenæringens samfunnsmessige relevans og betydning i Norge. Likeledes har det vært lite forskning på holdninger og praksiser knytta til føring. Denne rapporten bidrar derfor til å fylle viktige kunnskapshull.

I denne rapporten presenteres spørreundersøkelsen «Hestehold, føring og verdiskaping 2011» som har blitt foretatt som en del av prosjektet «God og lagringsstabil ensilasje til hest for auka verdiskaping og betre helse»¹. Spørreundersøkelsen har gått til et stort utvalg hesteeiere av de fleste kategorier. Målsetningene har dels vært å

framskaffe et materiale for å kunne *beskrive mangfoldet i hestenæringa* rent generelt, og mer spesielt å kunne si noe om *praksiser i forbindelse med produksjon og bruk av grovfôr, holdninger til og kunnskaper om fôr og fôring, samt fôringsrelaterte sykdommer hos norske hester*.

Det må poengteres at det *ikke* er vår hensikt å foreta dyptpløyende analyser av sammenhengene mellom ulike variabler i denne rapporten. Vårt mål her er først og fremst å dokumentere og presentere data fra spørreundersøkelsen. Mer detaljerte analyser vil komme i andre sammenhenger.

Rapporten er bygd opp på følgende måte: I kapittel 2 gjør vi rede for datagrunnlaget og metodene som er brukt. Dette legger en del føringer for hva vi kan si noe om i fortsettelsen. Deretter presenteres, i kapittel 3, en estimering av omfanget av det norske hesteholdet. I kapittel 4 ser vi nærmere på hva som kjennetegner de registrerte hesteeierne og deres hestehold. I kapittel 5 tar vi for oss økonomi og arbeidsomfang knyttet til hesteholdet. Kapittel 6 omhandler spørsmål knyttet til kunnskap, holdninger og praksiser om fôring. I dette kapitlet presenteres også tall på utbredelsen av noen mer eller mindre fôringsrelaterte sykdommer. I kapittel 7 tar vi for oss utviklingen av hestenæringa, samt flaskehalser og utfordringer, basert på synspunkter fra folk i næringa, før vi i kapittel 8 foretar en kort oppsummering og peker på noen problemstillinger for forskningen fremover.

1 Prosjektet, som er finansiert av Norges Forskningsråd og Stiftelsen Svensk Hästforskning, er et samarbeidsprosjekt mellom Bioforsk, Norsk senter for bygdeforskning og Norges veterinærhøgskole.

2 Data og metode

I dette kapitlet redegjør vi for sentrale metodiske forhold knyttet til etableringen av spørreundersøkelsen og gjennomføringen av analysene.

2.1 Populasjon og utvalg

Det finnes i dag verken et sentralt og fullstendig register over norske hester eller hesteeiere. Dette har flere konsekvenser. Det mest åpenbare er at det betyr at vi ikke vet eksakt hvor mange hester og hesteeiere det finnes. Videre innebærer dette at det vil hefte noe usikkerhet til alle beregninger man gjør med hensyn til omfang av hesteholdet, antallet hester og hesteeiere mv, da det ikke vil være mulig å gjøre en undersøkelse som man med sikkerhet kan hevde er statistisk representativ for norske hesteeiere. Man kan likevel gjøre en del resonnement for å minimere usikkerheten.

Vår inngang til dette problemet var at vi utarbeidet en samla liste over norske registrerte hesteeiere; i overkant av 47 000 personer. Utgangspunktet for denne listen var to ulike kilder: For det første fikk vi oversendt navn på eiere av alle hester som står oppført i de registrene som *Norsk Hestesenter* er i besittelse av. Videre inkluderte vi samtlige hesteeiere blant *søkerne av produksjonstilskudd i jordbruket* (personer registrert i Produsentregisteret). I den totale lista ble alle dobbelføringer fjernet.

De tre registrene som Norsk hestesenter besitter, antas til sammen å omfatte en høy andel av den samlede hesteeierpopulasjonen i Norge, ved at de fleste hestene i Norge er registrert med eiere i ett eller flere av disse tre:²

- Norsk Ponniavlforenings hesteregister, som favner eiere av eksemplarer av britiske ponniraser (shetland, welsh, exmoor, dartmoor, connemara, new forest), sportponni (organisert kryssning) og gotlandsruss i Norge.
- Norsk Islandshestforenings register, som favner eiere av islandshest i Norge
- Norsk Rikstotos register, hvor det er tre aktører som registrerer:
 - Det Norske Travelskap: favner eiere av varmblodstravere og kaldblodstravere
 - Norsk Jockeyklubb: favner eiere av engelsk fullblods
 - Norsk Hestesenter: favner eiere av dølahest, fjordhest, nordlands-/ lyngshest,

² Norsk Ponniavlforening har registrert ponnier født i 1999 eller senere, og i Norsk hestesenters register er det hovedsakelig hester født etter 1990 som er registrert. Dette innebærer at en del eldre hester ikke er inkludert i disse registrene. Opplysninger om registre og lister fra Norsk hestesenter kommer fra Tore Kvam, spesialrådgiver ved Norsk hestesenter.

varmblods ridehest, tinker, haflinger, paint, pinto, quarter, kaspisk hest, oldenburger, knobstruper, lusitano, esel, samt noen spredte av øvrige raser.

Grunnen til at de aller fleste hester (med hesteeiere) er registrert i disse tre registrene, er at så godt som alle hestebedekninger i Norge er planmessig avl innenfor én definert rase. Disse har en raseorganisasjon og blir registerført. Utsiktet/ulovlig avl, det vil si produksjon av individer som ikke kan registreres som renraset, er lite utbredt. Dette gir individer med lav omsetningsverdi, da disse ikke kan delta i sport eller utstilling grunnet manglende papirer. Denne typen hester har imidlertid også krav på å få utstedt pass (som er en enkel identifisering uten opplysninger om avstamning), noe som gjøres av Norsk hestesenter og Norsk Ponniavlforening. Det vil si at også eiere av blandingsraser finnes på den utarbeidede lista over hesteeiere, dog ikke alle, da dette avhenger av hvorvidt eierne så langt har hatt behov for å søke om pass.³

Som nevnt valgte vi også å inkludere hesteeiere fra Produsentregisteret i den totale lista over hesteeiere. Produsentregisteret innbefatter alle drivere av landbrukseieendom større en 5 dekar. For tiden omfatter produsentregisteret i underkant av 50 000 landbruksforetak. I utgangspunktet kunne man forvente et høyt sammenfall mellom eierne her og de eierne som er registrert i ovennevnte registre frigitt av Norsk Hestesenter, med tanke på sistnevnte listers brede nedslagsfelt. Av flere grunner valgte vi likevel å inkludere eiere fra produsentregisteret. For det første fordi mange hesteeiere er tilknyttet landbruket, og produsentregisteret er et godt og velprøvd utgangspunkt for spørreundersøkelser, og for det andre fordi enkelte eldre hester ikke fanges opp av Norsk hestesenters registre. Det viste seg at overlappet mellom eiere av hester i registrene fra Norsk Hestesenter og hesteeiere registrert i Produsentregisteret var mindre enn det vi hadde forventet. Forklaringen kan være at dette er lister av nokså ulike karakterer. Mens produsentregisteret i utgangspunktet er et register hvor drivere av landbruksforetak er registrert – eierskapet til hesten er ikke det sentrale her – er Hestesenters registre oversikter over hestene og deres eiere. Manglende overlapp kan derfor dels komme av at en del av hestene som inngår i bøndernes registreringer i produsentregisteret står oppført med noen andre som eiere i de andre registrene (for eksempel barn av gårdbrukeren i stedet for gårdbrukeren selv), og dels av at listene fra Norsk Hestesenter ikke er så oppdaterte med hensyn til eiernavn som man kunne håpe.⁴

Det var likevel en del overlapp mellom de ulike listene. Noen har flere hester av ulike raser som dermed føres opp i forskjellige registre, og enkelte hesteeiere i jordbruket er også registrert i listene frigitt av Norsk Hestesenter osv. Listene ble derfor «vasket»

3 Om ikke før, så trenger alle hester et pass før de kan sendes til slakteriet.

4 Ved eierskifte fordrer registrering av nye eiere i Norsk hestesenters lister både selgers og kjøpers underskrift. Dette er ikke påkrevd for at eierskifte i seg selv skal være gyldig, men det er et krav for at skiftet skal føres opp i registrene og for at nye papirer skal utstedes på hesten. Derfor vil det kunne være en del hester i disse listene hvor eierskifte ikke har blitt registrert.

mot hverandre for å unngå dobbeltregistreringer av hesteeiere. Den samlede lista over hesteeiere består av 47 668 personer, og denne eiermassen er definert som populasjonen for spørreundersøkelsen. Det som da faller utenfor denne listen – og undersøkelsen – er uregistrerte hesteeiere i Norge. Den samlede lista som utgjør undersøkelsens populasjon, inkluderer utvilsomt en høy andel av norske hesteeiere, samt at den fanger opp eiere med stor variasjon i type hester og hestehold.

I hvilken grad undersøkelsen er statistisk representativ for den definerte populasjonen avhenger av hvorvidt det er *systematiske skjevheter* i materialet eller ikke. Systematiske skjevheter har man hvis enkelte grupper er over eller underrepresenterte. Dette er vanskelig å vite med sikkerhet, da dette fordrer andre tilgjengelige tallmaterialer å sammenligne med. Eventuelle skjevheter i utvalget vil bli diskutert i forbindelse med presentasjon av relevante frekvenser, og i den grad skjevheter kan tenkes å foreligge, må resultatene tolkes med varsomhet.

Basert på tilfeldig uttrekk av et foreløpig bruttoutvalg ble spørreskjema sendt ut til 2500 hesteeiere. Det viste seg imidlertid at 232 av disse ikke var gyldige (pga. frafall/retur/ikke lenger hesteeier), og dermed består *bruttoutvalget for undersøkelsen av 2268 hesteeiere*. Vi fikk inn svar fra 714 personer (undersøkelsens nettoutvalg), noe som innebærer en svarprosent på 31,5. Dette er en akseptabel svarprosent sammenlignet med tilsvarende postale spørreundersøkelser. I etterkant har vi for øvrig avdekket at også 30 av de som responderte ikke (lenger) er hesteeier, og vi har derfor utelatt disse fra materialet. Dette innebærer at resultatene i rapporten baserer seg på svarene fra 684 respondenter.

Ved utsendingen av spørreskjema ble antallet utsendte skjema til respondenter fra produsentregisteret noe overrepresentert. Vi foretok derfor i etterkant en vekting av nettoutvalget som tar hensyn til dette, for å gjøre data statistisk representative for populasjonen som helhet. Ved vekting faller antall respondenter med én, slik at frekvensene etter vekting omfatter 683 respondenter.

2.2 Utforming av spørsmål og praktisk gjennomføring

Spørreskjemaet er utarbeidet ved Norsk senter for bygdeforskning, med innspill fra personer knyttet til de øvrige institusjonene i prosjektet. Dette omfatter Bioforsk, Norges veterinærhøgskole, Norsk hestesenter, Sveriges lantbruksuniversitet, og Addcon nordic AS. Data ble samlet inn i perioden mars-april 2011. Personene i utvalget ble kontaktet postalt, og fikk valget mellom å respondere tilsvarende (82 prosent av respondentene gjorde dette), eller elektronisk (de øvrige). Den tekniske gjennomføringen med utsending, innsamling og skanning ble utført av analyseselskapet Sentio Research Norge, som også overførte data til format egnet for analyse i PASW statistics.

3 Omfanget av norsk hestehold

Vi vil her se på omfanget av hestehold i Norge. De overfor nevnte manglene ved registreringene gjør slike anslag noe usikre. På den andre siden er vår studie basert på de beste oversiktene som pr dags dato finnes over norsk hestehold. Når vi holder våre funn opp mot andre studier vil vi derfor ha et brukbart grunnlag for gode anslag. Metodisk innebærer slike forsøk på å slutte fra det vi vet til det vi ikke kan være sikre på, at vi må generalisere fra de opplysningene vi har fått inn i spørreundersøkelsen til betydningen ute i samfunnet for øvrig.

I utarbeidelsen av våre lister fant vi at det var 47 668 *registrerte* hesteeiere i Norge. Hvor mange hester er det så? Flere tidligere studier og oversikter har beregnet og estimert hesteantallet nokså forskjellig:

- 1) I en studie fra 2009 stipulerte ECON hesteantallet til å ligge rundt 65 000 (Econ Pöyry 2009). Grunnlaget for dette var registrerte hester på gårdsbruk og en antagelse om at rundt 50 prosent av hestene i Norge var på gårdsbruk. Denne generaliseringen er høyst usikker.
- 2) NILF anslo samme år at antallet lå rundt 50 000 (Haukas, Knutsen og Lyng 2009), men poengterte selv at anslaget var usikkert, og refererte videre til overnevnte ECON rapport.
- 3) Et registreringsprosjekt i regi av Mattilsynet i Østfold Oslo og Akershus indikerer at antallet hester er rundt 100 000, og at antallet hester hos bønder snarere utgjør en tredjedel enn halvparten av det totale antallet (Bondebladet 2011). Disse tallene var basert på en regional detaljtelling som så ble aggregert opp i landet. Usikkerheten her ligger i om Østfold og Akershus er representative for landet som helhet.
- 4) I følge SSB (direkte forespørsel) var det 36 381 registrerte hester på 6681 jordbruksbedrifter i 2010. Dette gir et gjennomsnitt på 5.44 hester pr gårdsbruk som har hest. Dette er tall basert på registreringer i landbruksregisteret, og er rimelig sikre når det gjelder det landbruksbaserte hesteholdet. Tallet er for øvrig identisk med det gjennomsnittstallet vi har i våre data blant hesteeiere som oppgir at de er (med)eiere i gårdsbruk (gj.snitt 5.46).

Med utgangspunkt i a) det som er registrert og beregnet tidligere og b) våre data som presenteres i denne studien, er det flere mulige framgangsmåter man kan benytte for å komme fram til et sikrere anslag. Vi vil i det følgende oppsettet ta utgangspunkt i at hesteeiere tilknyttet gårdsbruk og andre hesteeiere har nokså ulike gjennomsnittlige hesteantall. Vider bygger vi på den fordelingen mellom hesteeiere som er tilknyttet gårdsbruk og hesteeiere som ikke er det som vi finner i vår undersøkelse.

Basert på våre data og oversikt fra SSB kan man med rimelig stor sikkerhet fastslå at antallet hester knyttet til eiere på gårdsbruk er om lag 36 000. Vi kan videre ta utgangspunkt at det i vårt datamateriale er 58 prosent eiere som ikke er tilknyttet gårdsbruk. Dette utgjør 27 504 hesteeiere. Disse hesteeierne har i gjennomsnitt 3.25 hester i vårt datasett. Dette gir 89 388 hester eid av eiere utenfor gårdsbruk. *Totalt indikerer dette at antall hester i Norge er omkring 125 000.*

125 000 hester er et høyt tall, og det er betydelig høyere enn tidligere anslag av hesteholdet i Norge. Det er derfor grunn til å presisere at vi her opererer med noe usikre anslag. Det virkelige antallet kan være både høyere og lavere. Det som taler for at det virkelige tallet er lavere er at andre anslag ligger betydelig under vårt anslag. Med unntak av Mattilsynets undersøkelse i Østfold og Akershus er det imidlertid ikke gjort grundige analyser av det totale antallet. Det kan også være slik at gjennomsnittstantallet hester i de besetningene som er omfattet av vår undersøkelse er høyere enn det er i virkeligheten. Ofte er det slik at de som er minst engasjert og som driver mest på hobbybasis vil være de som unnlater å svare på en slik undersøkelse. Med den beregningsmetoden som er brukt her vil lavere gjennomsnittstall medføre lavere totalanslag. På den andre siden er det slik at vi her bare har tatt hensyn til registrerte hester. Dersom det er et betydelig antall uregistrerte hester vil dette bidra til at totalantallet blir høyere enn det vi har beregnet.⁵

5 Dersom vi uten videre hadde tatt det for gitt at våre data var representative for hesteholdet i Norge ville vi kunne beregne at det er 47 668 (antall eiere) x 3.92 (gjennomsnittlig antall hester i vårt utvalg, når vi har trukket fra én oppgitt bestand på 105 hester) hester i Norge. Dette gir 186 858 hester, og er åpenbart et for høyt antall. Vårt beregna anslag ligger derfor et sted i mellom ECONs anslag fra 2009 og de ubearbeidede data som ligger i undersøkelsen.

4 Hesteeierne og hesteholdet

Vi har nå vært inne på noen resonnementer omkring omfanget av hesteholdet. Før vi går over til å beskrive ulike sider ved hesteholdet skal vi se nærmere på hva som kjennetegner de registrerte hesteeierne.

4.1 Hesteeierne

Vi ser her på generelle trekk ved hesteeierne. Først vil vi se nærmere på temaet kjønn. Hestehold beskrives ofte som kjønnnet: Hestehold omtales som en «jentehobby», samtidig som deler av næringa – spesielt travmiljøene – beskrives som mannsbastioner. Studier viser også at kvinners interesse for hest og hestehold kan ha en betydelig betydning for husholds flyttebeslutninger (Mattsson 2004). Av mange grunner er derfor forholdet mellom hest og kjønn viktig å belyse. Tabell 1 beskriver den totale kjønnsfordelingen blant hesteeierne i undersøkelsen.

Tabell 1: Kjønn. Prosent. N (680) (Spm. 1)

	Prosent
Kvinne	61
Mann	39
Total	100

Av tabell 1 ser vi at det er 61 prosent kvinner og 39 prosent menn blant de registrerte hesteeierne. Siden hest er ansett som en «jentehobby» er et kvinnelig flertall sånn sett ikke overraskende. Det relativt høye antallet menn kan nok til en viss grad forklares ved at det vi har tall på her, er eierne av hestene. Det kan meget vel være en mer ulik kjønnsfordeling når det gjelder *bruk* av hestene. Videre er menn gjerne dominerende i antall innenfor trav som konkurransesport. Hvis man eliminerer respondentene som driver med trav og galopp (Rikstoto) fra frekvensanalysen, blir skjevfordelingen mellom kjønnene tydeligere; 73 prosent kvinner og 27 prosent menn. Dette underbygger en antagelse om at hestenæringa er nokså segmentert med hensyn til kjønn. Trav- og galoppmiljøene er dominert av menn, mens det øvrige hesteholdet i relativt stor grad er dominert av kvinner. Dette er også i tråd med funn fra Sverige der det i en regional studie uttales at: «85 % av de cirka 500.000 svenskar som rider är kvinnor, medan den mindre travsektorn domineras av män» (Länsstyrelsen Värmland, 2002 i Mattsson 2004).

I tabell 2 presenteres aldersfordelingen blant hesteeierne. Respondentenes alder spenner fra 14 til 85 år. Vi ser imidlertid at 55 prosent befinner seg i alderen 30-49 år.

Tabell 2: Alder. Prosent. N (682) (Spm. 2)

	Prosent
Under 20 år	4
20-29 år	9
30-39 år	23
40-49 år	32
50-59 år	16
60-69 år	12
70 år eller mer	4
Total	100

At kun fire prosent er under 20 år er kanskje litt overraskende, gitt den markante interessen for hest som synes å eksistere blant unge jenter. Forholdet mellom hvor mange som eier versus låner/leier/har hest på fôr i denne gruppen er imidlertid ukjent, og kan nok bidra til å forklare den lave andelen unge hesteeiere. Videre er det sannsynlig at det ofte er foresatte som formelt er registrert som eiere av de unges hester, og spørreskjemaet ble adressert til de registrerte eierne. Teksten i brevet var som følger: «Den som er eier av hest, skal besvare spørreskjemaet. Som regel vil det si du som mottok skjemaet i posten. Hvis det imidlertid er din partner eller noen andre i familien som i praksis utfører mesteparten av arbeidet med hest(ene) ber vi om at han/hun fyller ut spørreskjemaet i stedet for deg.» Det var altså mulighet for å gi skjemaet videre, hvis det var barn som i størst grad er brukere av hestene. Med tanke på at spørreundersøkelsen i stor grad omhandler fôr og fôringspraksis, er det likevel ikke usannsynlig at mange foresatte har besvart spørreskjemaet selv. Poenget her er at det derfor hersker noe usikkerhet ved hvorvidt aldersfordelingen i spørreundersøkelsen reflekterer aldersfordelingen blant dem som faktisk utfører mesteparten av arbeidet med hestene eller ikke.

I tabell 3 presenteres fordelingen av respondentenes utdanning. Av tabellen ser vi at flertallet av respondentene (51 prosent) har videregående skole som sin høyest fullførte utdanning mens 36 prosent av hesteeierne har høyskole-/universitetsutdanning. Dette ligger noe over det nasjonale snittet på 28 prosent høyere utdanning (SSB 2012a).

Tabell 3: Høyest fullførte utdanning. Prosent. N (680) (Spm. 3)

	Prosent
Folkeskole	3
Ungdomsskole/realskole	10
Videregående skole, yrkesfag	32
Videregående skole, allmennfag/studiespes.	19
Universitet/høyskole, lavere grad	29
Universitet/høyskole, høyere grad	7
Total	100

Tallene indikerer slik at hesteeiere i snitt har noe høyere utdannelse enn den øvrige befolkningen. Her må man imidlertid være oppmerksom på at høyt utdannede har en generell tendens til å være overrepresentert i denne typen undersøkelser, så man må være forsiktig med å trekke konklusjoner for langt. På den annen side er det vanlig med en høy korrelasjon mellom utdanning og inntekt, og på grunn av de relativt betydelige kostnadene med hestehold det er grunn til å tro at hestehold er mer vanlig i familier med høye inntekter enn for familier med lave inntekter. Høyere gjennomsnittsutdanning er slik sett ikke overraskende.

I ulike sammenhenger er det påpekt at hestehold er et bindeledd mellom by og land (Haukas, Knutsen og Lyng 2009) ved at byfolk holder hest og slik sett kommer i kontakt med det rurale. Norsk hestesenter (2000) påpeker på sin side at det foregår en urbanisering av hesten, ved at den brukes stadig mer i byer og bynære strøk på ridesentra og i galopp- og travstaller. I tabell 4 viser vi hvordan hesteeierne selv karakteriserer sitt bosted.

Tabell 4: Hesteeiers bosted. Prosent. N (674) (Spm. 5)

	Prosent
Storby	4
Mellomstor by	6
Mindre by	10
Tettsted	15
Bygd	66
Total	100

Denne fordelingen indikerer at hestehold fortsatt først og fremst er et distriktsfenomen, da kun 10 prosent av registrerte hesteeiere oppgir at de bor i storby eller mellomstor by. Slår vi sammen tettsted og bygd ser vi at hele 81 prosent av hesteeieren bor her. Nå kan det være slik at hesteeierne bor landlig, men i nærhet til en by. Uansett, at hesteeiere er overrepresentert i rurale strøk er ikke urimelig med hensyn til forhold som tilgang til beiteområder, kostnader ved oppstalling, mengden konkurrerende fritidsaktiviteter med mer.

I tabell 5 ser vi nærmere på hva som er hesteeiernes hovedaktivitet. Tabellen viser at 27 prosent av registrerte hesteeiere er gårdbrukere. Dette kan synes høyt, men da kan det være på sin plass å minne om at tidligere undersøkelser har anslag på at mellom 50 prosent (ECON 2000) og 1/3 av hestene (Bondebladet 2011) er på gårdsbruk. I et slikt lys er ikke 27 prosent gårdbrukere blant eierne et spesielt høyt resultat.

Tabell 5: Hesteeiers hovedaktivitet(er). Prosent. N (683) (Spm. 6)

	Prosent
Student	9
Gårdbruker	27
Selvstendig næringsdrivende innenfor hestenæring	10
Selvstendig næringsdrivende – annen næring	15
Yrkesaktiv – lønnsarbeid	56
Pensjonist	10
Annet	1

Videre er det interessant at så mange som 10 prosent av registrerte hesteeiere (69 personer i undersøkelsen) er selvstendig næringsdrivende innenfor hestenæringa. Dette viser at en betydelig gruppe har evnet å gjøre hestehold til et levebrød – helt eller delvis. Den største gruppen er likevel yrkesaktive med lønnsarbeid. Disse utgjør 56 prosent av hesteeierne.

Undersøkelsen fanger videre opp hva de av de registrerte hesteeiere som driver gårdsbruk har som hovedproduksjoner på sine bruk.

Tabell 6: Hovedproduksjon på gårdsbruket.a Prosent N (289) (Spm. 7)

	Prosent
Sau	21
Melkeproduksjon	17
Grovfôrproduksjon for salg	14
Korn	12
Storfe – kjøttproduksjon	11
Slaktekylling/egg	1
Grønnsaker, frukt og bær	1
Annet	24
Total	100

a Resultatene bygger kun på svarene fra respondenter som er (med)eier i et gårdsbruk i drift (N=289)

Vi ser av tabell 6 at bortsett fra «annet»-kategorien, som fanger opp flere ulike næringsaktiviteter, er de vanligste produksjonene sau (21 prosent), melkeproduksjon (17 prosent) og fôrproduksjon (14 prosent). Fordelingen stemmer godt overens med nasjonale tall på driftstypefordeling, hvor sau, melkeproduksjon og fôrproduksjon er listet opp som de mest utbredte produksjonstypene (SSB 2012b). Sånn sett kan man ut fra resultatene her konkludere med at det *ikke* er noen bestemte typer bønder som skiller seg ut med tanke på hestehold.

I tabell 7 presenterer vi inntektstall på husstandsnivå. Det vil si at det er de samla bruttoinntektene til hesteeiernes husstand som oppgis.

Tabell 7: Husstandens samlede bruttoinntekt. Prosent. N (633) (Spm. 9)

	Prosent
Mindre enn 200 000 kr	4
200 000 – 299 999 kr	5
300 000 – 399 999 kr	10
400 000 – 499 999 kr	13
500 000 – 599 999 kr	13
600 000 – 699 999 kr	12
700 000 – 799 999 kr	13
800 000 – 899 999 kr	9
900 000 – 999 999 kr	7
1 000 000 – 1 499 999 kr	10
Mer enn 1 500 000 kr	4
Total	100

Vi ser av tabellen at 68 prosent av respondentenes husstand har en samlet brutto inntekt på 500 000 eller mer. Alene sier ikke dette så mye. Tallene må sammenholdes med tall for befolkningen for øvrig. Da ser vi at denne andelen er en god del høyere enn andelen på nasjonalt nivå, hvor 53 prosent har over 500 000 i bruttoinntekt (SSB 2012c). Dette har nok sammenheng med at hestehold og -bruk gjerne innebærer relativt høye kostnader, som det fordres en viss inntekt for å dekke.

4.2 Om hestene og hesteholdet

I dette kapitlet skal vi se nærmere på forhold som omhandler hestene og hesteholdet. Først presenteres en oversikt over omfang og aktivitet i ulike hesterelaterte lag og organisasjoner.

Tabell 8: Medlemskap i ulike hesterelaterte lag og organisasjoner. Prosent. N (297-466) (Spm. 10)

	Medlem med verv	Aktiv medlem uten verv	Passiv medlem	Andel medlemmer totalt	Ikke medlem
Medlemskap i rase- eller brukshest-forening(er)	10	36	33	68	32

Av tabell 8 ser vi at 68 prosent av hesteeierne i populasjonen er medlem i én eller flere hesterelaterte organisasjoner, hvorav 46 prosent er aktive medlemmer. I spørreundersøkelsen ble dette målt mer nyansert i forhold til 13 ulike angitte formelle lag og organisasjoner, samt en «annen»-kategori. Vi presenterer ikke frekvensene på hver

og en av disse her, men vil nevne de to organisasjonene som har flest medlemmer blant våre respondenter. Hele 50 prosent er medlem av Det Norske Travelskap. Dette indikerer at det er høy andel travhesteiere blant respondentene. Videre er 38 prosent medlem av Norges Rytterforbund. Både Travelskapet og Rytterforbundet er organisasjoner som rekrutterer på tvers av raser, og har dermed et noe bredere nedslagsfelt enn en del av de mer spesialiserte organisasjonene.

Hesteeiernes erfaring kan være relevant å studere i sammenheng med føring. I tabell 9 viser vi hvor lenge hesteeierne har hatt hester:

Tabell 9: Antall år som hesteeier. Prosent. N (674) (Spm. 11)

	Prosent
Mindre enn 5 år	10
5-9 år	22
10-19 år	30
20-29 år	19
30-49 år	16
50 år eller mer	3
Total	100

Tallene i tabell 9 viser at det er en høy andel erfarne hesteeiere blant respondentene, da 68 prosent har eid hest i mer enn 10 år. Vi ser samtidig at hele 38 prosent har vært hesteeier i mer enn 20 år. Bare 10 prosent av hesteeierne har hatt hest mindre enn 5 år. Dette er viktig å ha med seg videre: de som har svart på spørsmålene i denne undersøkelsen er i all hovedsak erfarne hesteeiere.

Videre ser vi på hvor mange hester hesteeierne har.

Tabell 10: Antall eide hester. Prosent. N (683, antall hester 2886) (Spm. 15)

	Prosent
1 hest	25
2-3 hester	42
4-6 hester	19
7-9 hester	6
10-19 hester	4
20-29 hester	3
30 eller flere hester	1
Total	100

Vi ser av tabell 10 at 42 prosent har 2 til 3 hester. Kun 25 prosent av hesteeierne i undersøkelsen har bare én hest, og 19 prosent har 4 til 6 hester. De større besetningsgruppene omfatter fra 6 til 1 prosent av populasjonen. Her kan det være på sin plass å poengtere at det at så få som 25 prosent har bare én hest kan være et uttrykk for at de med flere hester er mer tilbøyelige til å finne denne undersøkelsen interessant og derfor setter av tid til å svare.

Vi ser nå på fordelingen mellom de ulike hesterasene. Tabell 11 viser hvor mange prosent av hesteeierne som har hester av de ulike hesterasene. Siden enkelte eiere har flere raser summerer dette seg opp til over 100 prosent.

Tabell 11: Hesteraser. Prosent. N (683) (Spm. 15)

	Prosent
Kaldblodstraver	32
Øvrige ponniraser	26
Varmblods traver	25
Varmblods ridehest/fullblodshest	18
Fjordhest	15
Dølehest	13
Islandshest	12
Nordlandshest/lyngshest	9
Andre raser	13

Tabell 11 viser at travere viser seg å være utbredt blant respondentene, slik det ble antydnet allerede da vi så på medlemskapsoppslutningen. 32 prosent har kaldblodstravere, mens 25 prosent har varmblodstravere. Videre ser vi at fjordingen er mest utbredt blant de norske hesterasene, og at så mange som 26 prosent har «øvrige ponniraser».

Når det gjelder oppstallingen av hestene viser tabell 12 at et stort flertall, nesten 80 prosent, har hest oppstallet i egen stall.

Tabell 12: Oppstalling av egen/egne hest(er) Prosent. N (683) (Spm. 13)

	Prosent
Oppstallet i egen stall	78
Oppstallet hos andre	46

46 prosent av hesteeierne har også hest oppstallet hos andre. På grunn av at en del av de eierne som har flere hester både har hest oppstallet i egen stall og i andres stall blir summen over 100 prosent.

I tabell 13 ser vi bare på hvilken type oppstalling de som ikke har hesten i egen stall benytter.

Tabell 13: Oppstallingssted for egen/egne hest(er) oppstallet hos andre.^a Prosent. N (102-157) (Spm. 14)

	Prosent
Leid boks/stall i fellesstall	77
Hos trav- eller galopp trener	46
Ridesenter	39
Annet	54

a Resultatene bygger kun på svarene fra respondenter som har hest oppstallet hos andre.

Blant de som har hest oppstallet hos andre er det flest som har hesten(e) oppstallet i leid boks i fellesstall (tabell 13). Vi ser også at over 50 prosent av de med hest oppstallet hos andre har plassert seg i «annet-kategorien». Respondentenes utdypning av dette, formidlet i et oppført kommentarfelt, viser at for mange gjelder dette en enkelt-stall som ikke er lokalisert hjemme hos dem selv.

På den andre siden har vi i tabell 14 vist hvor mange av de som har hest som også har oppstallet andres hester i egen stall.

Tabell 14: Oppstalling av andres hester i egen stall. Prosent. N (582) (Spm. 13)

	Prosent
Ja	31
Nei	70
Total	100

Tabell 14 viser at hele 31 prosent av respondentene har andres hester oppstallet i egen stall. Her er det imidlertid verdt å merke seg at det er over 100 respondenter som ikke har svart, noe som gjør at den oppgitte andelen kan være noe upresis.

Den neste oversikten, tabell 15, viser hvilke(t) bruksområde(r) hesteeierne har for sine hester. Her er det rom for at hver hesteeier har hester i flere bruksområder, og summen blir derfor over 100 prosent.

Tabell 15: Bruksområde(r) for hesteholdet. Prosent. N (683) (Spm. 16)

	Prosent
Hobby/fritidsbruk/rekreasjon	72
Trav og galopp (Rikstoto)	32
Avl og oppdrett	27
Annen konkurransebruk	23
Helse, terapiridning eller rehabilitering	8
Jord- og skogbruk	8
Bruk i ridesenter	5
Turisme	5
Annet	3

Ikke uventet er det mange som har hest som hobby; 72 prosent oppgir dette. Ellers er det 32 prosent som er engasjert i trav og galopp på totalisatornivå (spill på hester), og ytterligere 23 prosent bruker hesten(e) til annen konkurransebruk. Videre driver hele 27 prosent av respondentene med avl og oppdrett. 8 prosent bruker hest i jord- og skogbruk, like mange benytter den innenfor helse, terapiridning eller rehabilitering. 5 prosent bruker hest i turisme, noe som er like mange som oppgir at de benytter hesten(e) i ridesentre.

5 Økonomi og arbeidsomfang knyttet til hesteholdet

Hestehold antas å bidra til en betydelig verdiskapning, blant annet gjennom forbruk av grovfôr, korn og beitearealer. Videre gir det grunnlag for øvrig næringsvirksomhet med hensyn til ridesenter, travbaner, kommisjonærer, veterinærer, hovslagere, utstyrsleverandører med mer (Norsk hestesenter 2000).

Betydningen av hesteholdet er likevel vanskelig å kvantifisere. NILF har gjennom driftsgranskingene mulighet til å analysere økonomien i den delen av hesteholdet som skjer i tilknytning til aktive jordbruksbedrifter (se for eksempel Stokstad og Stubberud 1999; og Haukås, Knutsen og Lyng 2009). I samarbeid med, og på oppdrag fra, Norsk hestesenter (NHS) har det også kommet en del andre bidrag. Østlandsforskning har gått gjennom forskning og litteratur på området (NHS 1999). NILF analyserte og vurderte den aggregerte samfunnsmessige betydningen av hestenæringen – i form av verdiskapning og sysselsetning (Stokstad og Stubberud, 1999). De fant blant annet ut at de fleste delene av den økonomiske aktiviteten knyttet til hest sto overfor store utfordringer. ECON (2000) har også studert hestenæringen. Deres hovedkonklusjoner var at det var problemer med svak eller negativ lønnsomhet, fragmentering og med markeder som ikke fungerer optimalt. I tillegg har NHS gjort en del arbeid knyttet til bruken av hest i helsesammenheng (Hest og Helse 2003). Det man generelt kan konkludere med er at mange aktører sliter med en vanskelig markedssituasjon og at det fortsatt er behov for mer kompetanse. Det viser seg imidlertid vanskelig å få inn gode data. For det første synes det å være en vegring mot å oppgi så vel økonomisk gevinst som kostnader knytta til hesteholdet. Dels er nok også hesteholdet preget av at det for mange er en hobby man ikke har så god økonomisk oversikt over.

Andersson og Hedberg (2004) gjorde en grundig kvantifisering av svensk hestenærings totale betydning ved hjelp av en input/output analyse. Studien dokumenterer at svensk hestenæring omsetter for 20 milliarder SEK årlig, hvorav halvparten som en følge av totalisatorspill. I tillegg genererer næringen mellom 10 og 26 milliarder SEK i spredningseffekter. Sysselsetningseffekten inkludert spredningseffektene ligger på mellom 18.000 og 27.000 årsverk (ibid.).

I Sverige har kostnadene med hestehold i andre studier blitt beregna til 40 000 SEK pr hest (Haukås, Knutsen og Lyng 2009). Overføres dette til direkte norske forhold og det antallet hester vi har anslått i denne studien betyr det at de samla kostnadene/ omsetningen eksklusive totalisatorspill utgjør om lag 5 mrd kroner. Vi vet fra annet hold at totalisatorvirksomheten omsetter for om lag 3.6 mrd NOK (Rikstoto 2012). Det kan derfor slås fast at de totale økonomiske ringvirkningene av hesteholdet er

betydelige. I denne studien gjør vi ikke noen samla overslag eller beregninger av spredningseffekter. Vi vil likevel mene at den økonomiske betydningen hesteholdet har, tilsier at en mer nøyaktig registrering av hestehold og ytterligere forskning på økonomi og ringvirkninger er på sin plass.

Vi har i denne undersøkelsen ikke robuste data på kostnader og inntekter av hesteholdet, men vi har data når det gjelder arbeidsomfang og bruk av arbeidshjelp.⁶ Tabell 16 viser familiens eget arbeidsforbruk i hesteholdet.

Tabell 16: Eget/familiens arbeidsforbruk med hesteholdet i 2010. Prosent. N (640) (Spm. 26)

	Prosent
1-200 timer	13
200-850 timer	44
850-1700 timer	25
1700-2550 timer	11
Mer enn 2550 timer	7
Total	100

Vi ser at 13 prosent bruker under 200 timer i året. Dette er relativt lite (under 4 timer i uka). De fleste (44 prosent) bruker mellom 200-850 timer på hesteholdet i året, dvs et moderat tidsbruk på 1-2 timer i stallen i snitt per dag. 25 prosent bruker mellom 850 og 1700 timer. Vi ser også at for 18 prosent brukes fra om lag et årsverk og oppover på arbeid knyttet til hesteholdet av hesteeier og hans/hennes familie.

I tabell 17 oppsummeres data når det gjelder bruk av ekstern arbeidskraft i hesteholdet.

Tabell 17: Ekstern arbeidskraft i stallen.^a Prosent. N (409-416) (Spm. 27)

	Ja	Nei	Total
Ansatte engasjert i arbeidet i stallen/med hestene	17	84	100
Fôrryttere engasjert i arbeidet i stallen	15	85	100
Ubetalt arbeidshjelp engasjert i arbeidet i stallen	25	75	100
Andre former for arbeidshjelp i stallen	29	71	100

^a Resultatene bygger kun på svarene fra respondenter som har oppstallet hester i egen stall/eget ridesenter

Det finnes mange former for ekstern hjelp som benyttes i norske staller. Graden av formalisering varierer, og graden av lønn/betaling varierer. Vi har her tatt med fire kategorier for ekstern hjelp. Det mest formaliserte er et klassisk ansettelsesforhold.

⁶ I spørreskjemaet hadde vi flere spørsmål om økonomiske spørsmål ved hesteholdet. Svarene på disse spørsmålene viste seg imidlertid å være mangelfulle og dermed vanskelig å fortolke.

Vi ser at 17 prosent oppgir at de har *ansatt* ekstern arbeidskraft i stallen, 84 prosent bruker ikke ansatt hjelp. Det å benytte såkalte fôrryttere er også relativt vanlig. Dette innebærer at en ekstern person får disponere hesten i gitte perioder (ofte mot betaling, som skal dekke deler av kostnadene ved hesteholdet), og hvor denne da utfører nødvendige oppgaver som følger ansvaret med å passe hesten. 15 prosent har denne typen arbeidshjelp i stallen. 25 prosent oppgir også at de har øvrig ubetalt arbeidshjelp i stallen. 29 prosent oppgir at de benytter andre former for arbeidshjelp. Det kan være praktikanter, skoleelever og ulike varianter i gråsonen mellom ansettelsesforhold og fôrryttere. Den omfattende bruken av fôrryttere og ubetalt arbeidshjelp er et spesielt trekk ved hestenæringa.

I tabell 18 ser vi nærmere på hvor mange personer de enkelte hesteeierne har hjelp av i de ulike kategoriene.

Tabell 18: Antall eksterne personer engasjert i arbeidet i stallen.^a Prosent. N (63-113) (Spm. 27)

	Færre enn 3 personer	3-7 personer	8-14 personer	15 eller flere personer	Total
Antall ansatte engasjert i arbeidet i stallen/med hestene	81	13	7	0	100
Antall fôrryttere engasjert i arbeidet i stallen	76	20	3	1	100
Antall ubetalte personer engasjert i arbeidet i stallen	79	19	2	0	100
Antall øvrige personer fungerende som arbeidshjelp i stallen	78	18	2	2	100

a Resultatene bygger kun på svarene fra respondenter som har oppstallet hester i egen stall/ride-senter og som oppgir at de har ekstern arbeidskraft i stallen.

Tabellen viser at for alle kategoriene av ekstern hjelp er fordelingen svært lik. Rundt 80 prosent har færre enn 3 personer engasjert i stallen. Mellom 13 og 20 prosent har 3-7 personer engasjert, mens 2-7 prosent har flere enn 8 personer av en kategori arbeidshjelp i stallen.

Bruken av ekstern arbeidshjelp i stallen ser ut til å ha et betydelig omfang, og forekommer i mange ulike former. Tradisjonelle ansettelsesforhold er ikke i overvekt. Nå kan det selvsagt være slik at for de fleste større staller er det en gunstig kombinasjon av egen arbeidskraft, ansatt arbeidskraft og ulike former for ubetalt arbeidshjelp. Det trengs flere og mer dyptpløyende studier for å kunne bringe på det rene. I de tilfeller det er snakk om hestehold som kommersiell virksomhet, vet man at deler av næringa sliter med dårlig lønnsomhet. Når vi her kan observere omfattende bruk av ubetalt arbeidskraft, bør det kanskje rettes en spesiell oppmerksomhet mot arbeidsvilkårene i næringa.

6 Fôring. Kunnskaper, holdninger og praksis

Fôring og kunnskap om fôring er et tema det gjøres en del studier av internasjonalt (se f.eks Hoffman m.fl. 2009; Henricson 2007). Lite er imidlertid gjort på et omfattende materiale i norsk sammenheng. I dette kapitlet skal vi se nærmere på hva våre respondenter sier med hensyn til spørsmål om forhold knytta til fôring av hest. Her omfattes praksis, kunnskap og holdninger, så vel som konsekvenser av dette. Først ser vi nærmere på sider ved gjeldende praksis.

6.1 Fôringspraksis

Vi spurte respondentene om de selv hadde ansvar for fôring og stell av egne hester. Tabell 19 viser at 85 prosent av hesteeierne i undersøkelsen selv har det praktiske ansvaret for fôring og stell av hestene sine.

Tabell 19: Har praktisk ansvar for fôring og stell av egen/egne hest(er). Prosent. N (683) (Spm. 12)

	Prosent
Ja	85
Nei	14
Både og	1
Total	100

Det betyr igjen at de fleste har et grunnlag for å uttale seg om spørsmål som har med fôring og stell å gjøre. Vi stilte videre en del spørsmål som går på bruken av ulike typer grovfôr.

Tekstboks 1: Informasjon om grovfôrtyper

Kort informasjon om grovfôrtyper:

Grovfôr finnes i mange former og ulike benevnelser er i bruk:

Høy: Tørt grovfôr/gras med >80% tørrstoff, tørka inne (høytørke) eller utendørs (bakken, i hesjer e. l.). Leveres løst eller pressa i baller (ikke innpakka)

Surfôr/silo: Direktehøsta eller moderat fortørka grovfôr/gras (20-50% tørrstoff), fra silo eller rundballer. Fôret er relativt surt (pH3,5-5,0).

Høyensilasje: Nesten tørt grovfôr/gras (50-80% tørrstoff) pressa i runde eller firkanta baller og innpakka i plast. Fôret er noe mindre surt enn surfôr (vanlig pH: 5-6).

Informasjonsboks 1 var inkludert i spørreskjemaet, slik at respondentene skulle være klar over hva de ulike fôrbenevnelsene innebærer. De ble spurt om å oppgi hvilke hovedtyper av grovfôr som ble benyttet. Først, i tabell 20,⁷ presenterer vi hvor mange prosent som benytter de tre ulike hovedtypene av grovfôr totalt sett (uavhengig av emballering og form).

Tabell 20: Grovfôr (samlegrupper) som hovedsakelig benyttes.^a Prosent. N (683) (Spm. 17)

	Ja	nei	Total
Høy	69	31	100
Surfôr/silo	35	65	100
Høyensilasje	56	44	100

a Respondenter som benytter flere typer grovfôr, kunne merke av for de to viktigste.

Vi ser at høy benyttes av 69 prosent, høyensilasje benyttes av 56 prosent, mens surfôr/silo benyttes av 35 prosent. Dette gir en sammenlagt prosent langt over 100, da mange bruker mer enn én type grovfôr. Nærmere analyser av tallene over grovfôrbruken viser at blant alle de som bruker høy, er det 35 prosent som ikke benytter annet grovfôr i tillegg. Blant dem som bruker høyensilasje er det en litt lavere andel, 30 prosent, som kun benytter denne ene typen grovfôr. Blant hesteeierne som forer med surfôr, er det kun 12 prosent som ikke benytter annet grovfôr i tillegg. Slik er høy den grovfôrtypen som i størst grad benyttes alene, selv om også flertallet av de som forer med høy benytter dette i kombinasjon med andre grovfôrtyper. Surfôr på sin side blir sjelden brukt som eneste grovfôr. Undersøkelsen fanger videre opp tendenser i grovfôrbruken på et mer detaljert nivå. Tabell 21 inkluderer bruken av ensilasje og surfôr inndelt etter emballasje/konserveringsform.

Tabell 21: Typer grovfor (detaljert) som hovedsakelig benyttes.^a Prosent. N (683) (Spm. 17)

	Prosent
Høy	69
Surfôr/silo:	
Ikke-emballert surfôr fra silo	3
Plastemballerte store rundballer (600-1200 kg)	28
Plastemballerte små rundballer (100-300 kg)	4
Plastemballerte store firkantballer (over 600 kg)	3
Høyensilasje:	
Plastemballerte store rundballer	36
Plastemballerte små rundballer	3
Plastemballerte store firkantballer	19
Plastemballerte små firkantballer	2
Småpakninger med høyensilasje (30-50 kg)	2
Vet ikke	1

a Respondenter som benytter flere typer grovfôr, kunne merke av for de to viktigste.

I tabell 21 ser vi for det første at bortimot alle har oversikt over hvilket fôr egne hester føres med; kun én prosent oppgir at de ikke vet. Som sagt bruker nesten 70 prosent høy. Deretter følger plastemballerte store rundballer av høyensilasje (36 prosent) og plastemballerte store rundballer av surfôr/silo (28 prosent). De andre formene for emballasje – både de små pakningene og de aller største firkantballene – er så langt ikke særlig utbredt.

Undersøkelsen viser at 64 prosent av registrerte hesteeiere kjøper grovfôr, mens 36 prosent ikke gjør det. I tabell 22 presenteres data vedrørende kvalitet og dokumentasjon på det kjøpte grovfôret.

Tabell 22: Kvaliteter ved kjøpt grovfôr.^a Prosent. N (386-401) (Spm. 19)

	Ja	Nei	Vet ikke	Total
Fôranalyse/deklarasjon medfølger fôret som kjøpes	34	61	5	100
Fôret kjøpes direkte av produsent	85	12	3	100
Norskprodusert fôr	89	6	5	100
Lokalt produsert fôr	74	18	8	100
Fôr kjøpt på samme sted hvert år	71	24	5	100
Konserveringsmiddel brukt i fôrproduksjonen	8	64	28	100

a Resultatene bygger kun på svarene fra respondenter som har kjøpt grovfôr

Vi ser her at om lag 1/3 oppgir at det medfølger fôranalyse/deklarasjon når de kjøper grovfôr. 61 prosent får ikke med slik dokumentasjon. Videre kjøper 85 prosent direkte av produsent. Kun 6 prosent oppgir at de kjøper fôr som ikke er produsert her til lands, mens 89 prosent vet med sikkerhet at de kjøper norskprodusert fôr. Det er også en høy prosentandel som kjøper lokalprodusert fôr (74 prosent). Hesteeierne ser også i høy grad ut til å være lojale mot fôrleverandørene sine, da over 70 prosent oppgir at de kjøper fôret på samme sted hvert år. 64 prosent vet at det ikke er benyttet konserveringsmiddel i fôrproduksjonen, mens 28 prosent ikke har oversikt over dette.

Undersøkelsen viser også at hele 41 prosent av registrerte hesteeiere produserer grovfôr selv (mens 59 prosent ikke gjør det). Det må bemerkes at det ikke er noen motsetning mellom å kjøpe og å produsere grovfôr. Man kan godt produsere en del selv, og kjøpe resten. I tabell 23 vises dokumentasjon og kvaliteter ved det egenproduserte grovfôret.

7 Resultatene i denne tabellen er regnet ut i etterkant av undersøkelsen, basert på tallene fra de mer nyanserte fôrkategoriene som presenteres i tabell 21.

Tabell 23: Kvaliteter ved egenprodusert grovfôr.^a Prosent. N (283) (Spm. 20)

	Surfôr/ silo	Høy- ensilasje	Høy	Grovfôr samlet
Fôrtyper produsert for salg	15	22	30	48
Fôranalyse/deklarasjon medfølger fôret som selges	1	7	5	9
Fôrtyper produsert hovedsakelig for hest	10	34	42	66
Fôrtyper produsert hovedsakelig for andre dyr	37	10	9	43
Konserveringsmiddel brukt i fôrproduksjonen	15	5	1	19

a Resultatene bygger kun på svarene fra respondenter som selv produserer grovfôr.

Vi ser her at 15 prosent produserer surfôr/silo, 22 prosent produserer høyensilasje, og 30 prosent produserer høy. Svært få (1 – 7 prosent) legger ved fôrdeklarasjon. Det fremgår også at for de som produserer fôr for salg, er det ikke hestemarkedene som er dominerende. Bare 10 prosent av surfôret som produseres er tiltenkt hestemarkedet, mens 34 prosent av høyensilasjen og 42 prosent av høyet er tiltenkt dette markedet. Resultatene viser videre at konserveringsmiddel i produksjonen av surfôr er brukt av 15 prosent, av 5 prosent innen høyensilasjeproduksjon, og av 1 prosent av de som produserer høy.

I tabell 24 ser vi fordelingen av hvilke typer tilleggsfôr som benyttes til hest.

Tabell 24: Type(r) tilleggsfôr. Prosent. N (683) (Spm. 18)

	Prosent
Havre	35
Kraftfôrblending til hest	80
Mineraltilskudd	60
Annet fôrtilskudd	25
Vet ikke	1

Det fremgår at kraftfôrblending til hest er det mest utbredte tilleggsfôret blant respondentene i undersøkelsen, og at 35 prosent benytter havre, samt at 60 prosent gir hestene mineraltilskudd. Andre fôrtilskudd benyttes av 25 prosent av hesteeierne. Naturlige oppfølgingsspørsmål til den praksis hesteeiere har når det gjelder fôring av hest er hvor de har kunnskap om hva som er rett fôring og hvilke holdninger de har til fôring. Det skal vi se på i neste del.

6.2 Kunnskap om, og holdninger til, fôr og fôring

Først ser vi, i tabell 25, på hvordan respondentene selv kategoriserer betydningen av de ulike kildene for kunnskap om fôring. Her har vi ramset opp en rekke mulige kilder for kunnskap, og respondentene skulle så si hvorvidt de betraktet disse kildene om uviktige, nokså uviktige, både/og, nokså viktig, eller viktig for dem selv.

Tabell 25: Betydningen av ulike kilder for egen fôringskunnskap. Prosent. N (539-643) (Spm. 21)

	Uviktig	Nokså uviktig	Både/og	Nokså viktig	Viktig	Total
Egen erfaring	2	2	10	30	57	100
Veterinær	7	8	22	29	34	100
Skriftlige kilder (bøker/blad)	7	4	26	31	32	100
Andre i hestemiljøet	6	6	32	30	26	100
Internett	16	10	25	24	25	100
Fagdager o.l.	20	13	25	23	20	100
Fagskole/utdanning	27	11	20	23	20	100
Norsk landbruksrådgivning	29	14	26	18	13	100
Medlems-organisasjoner	22	14	32	21	11	100
Foreldre/foresatte	57	11	18	7	8	100

Her ser vi at den viktigste kilden til fôringskunnskap oppgis å være den erfaringen som man gjør seg selv; 87 prosent mener dette er viktig eller nokså viktig. Dette indikerer at hesteeiere i høy grad stoler på at fôringen er riktig, så lenge hestene synes å være friske og tilfredse med det fôret som de får. Ellers er det mange som støtter seg på veterinærens anbefalinger. 63 prosent mener at dette er en viktig eller nokså viktig kilde for kunnskap om fôr og fôring. 63 prosent støtter seg også på skriftlige kilder. Vi ser også at andre i hestemiljøet har en betydningsfull innvirkning på den enkelte hesteeiers fôringspreferanser; 56 prosent mener at dette er en viktig kilde til egen fôringskunnskap. Videre sier 49 prosent at internett er viktig eller nokså viktig for dem. Mange av respondentene ser for øvrig ut til å være formelt skolert i forhold til fôring og/eller hestehold, da hele 43 prosent oppgir at fagskole/utdanning er en viktig eller nokså viktig kilde til egen fôringskunnskap. Oppsummert ser den enkelte hesteeier i stor grad ut til å benytte seg av flere ulike kilder til å skaffe seg kunnskap om fôring.

Videre fremsatte vi noen påstander om grovfôr og fôring som respondentene skulle ta stilling til (tabell 26). Respondentene ble bedt om å markere hvor enige de er i disse påstandene på en 5-punkts skala. Noen av disse påstandene er verdiladet, så i mer dyptgående analyser må man se flere påstander i sammenheng.

Tabell 26: Enighet til påstander omhandlende grovfôr og fôring. Prosent. N (627-666) (Spm. 22)

	Helt uenig	Delvis uenig	Både og	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke	Total
For meg er prisen avgjørende ved kjøp av grovfôr	18	20	33	17	7	5	100
Surfôr egner seg ikke når det er kaldt	12	9	15	20	30	13	100
Høyklasse (energinivå) er viktigere enn tørrstoff	6	15	31	21	8	19	100
Store rundballer er for tungvint å føre med	34	14	14	14	21	3	100
Plastemballert fôr må være så tørt som mulig	4	9	16	23	40	7	100
Firkantballer er bedre enn rundballer	12	8	18	12	30	20	100
Tørrstoffnivå er viktig når jeg skal kjøpe grovfôr	1	2	15	29	36	17	100
Surfôr i rundballer er et godt grovfôr til hest	19	15	29	16	11	11	100
Fôranalyse er viktig for meg når jeg kjøper fôr	6	10	24	23	27	9	100
Kvalitet er det viktigste når jeg kjøper grovfôr	1	1	8	22	64	5	100
Høyensilasje er et velegnet grovfôr til hest	3	3	11	19	54	11	100
Høyensilasje er bedre enn surfôr til hest	2	1	10	17	54	16	100
Små pakker høyensilasje er bedre enn de store	9	8	22	14	20	27	100
Høy er det beste grovfôret til hest	3	8	17	22	48	3	100
Importert høyensilasje er bedre enn norsk	27	7	11	2	1	53	100
Bruk av konserveringsmidler gir bedre fôr kvalitet	16	9	18	10	9	39	100
Hester kan bli syke av surfôr	8	9	22	21	25	16	100
Rundballer er bra bare tidlig i innefôrings sesongen	30	10	17	6	3	35	100

Tabellen inneholder mye informasjon. Noe stikkordsmessig kan vi oppsummer innholdet slik:

- Under ¼ mener prisen er avgjørende ved kjøp av grovfôr.
- Hele 50 prosent mener at surfôr ikke egner seg når det er kaldt
- Bortimot 1/5 har ikke noen formening om hva som er viktigst av høyklasse og surstoff.
- 48 prosent er uenige i at store rundballer er for tungvint å føre med, mens 35 prosent er helt eller delvis enige i at store rundballer er for tungvint å føre med.
- 63 prosent mener at plastemballert grovfôr må være så tørt som mulig
- 42 prosent mener at firkantballer er bedre å føre med enn rundballer – 20 prosent mener motsatt
- 65 prosent mener tørrstoffnivå er viktig når de kjøper fôr
- 27 prosent mener at surfôr i rundballer er et godt grovfôr til hest. 34 prosent mener det motsatte.
- 50 prosent mener fôranalyse er viktig ved kjøp av fôr, mens kun 16 prosent mener det motsatte. Dette er interessant i lys av at det var så få som fikk med analyser når de kjøpte, og som la ved analyse når de solgte

- En stor andel, 86 prosent, er opptatt av at det skal være god kvalitet på fôret de kjøper. Kun 2 prosent mener at dette er av ingen eller liten betydning
- Så mange som 73 prosent mener at høyensilasje er et velegnet grovfôr til hest, mens bare 6 prosent mener det motsatte.
- 71 prosent mener at høyensilasje er bedre enn surfôr til hest, bare 3 prosent mener det motsatte. Det er for øvrig verdt å merke seg at en betydelig andel på 16 prosent tilsynelatende ikke er klar over de forskjellige kvalitetene ved disse to grovfôrtypene.
- 34 prosent mener små pakker med høyensilasje er bedre enn de store, mens 17 prosent mener det motsatte. Nesten 30 prosent vet ikke (antakeligvis fordi de ikke har forsøkt denne type fôr)
- 70 prosent mener at høy er det beste grovfôret, mens kun 11 prosent mener det motsatte. Dette har de fleste en formening om, da det bare er 3 prosent som ikke vet. Høy har altså en «sterk posisjon» blant hesteeierne.
- Kun 3 prosent har inntrykk av at importert høyensilasje er bedre enn norsk – 34 prosent har motsatt oppfatning. 53 prosent svarer «vet ikke», og har altså ingen klare tanker om dette. Med tanke på at en stor andel ikke benytter høyensilasje er dette ikke så merkelig.
- 19 prosent mener bruk av konserveringsmidler gir bedre fôr kvalitet – 25 prosent mener det motsatte. I underkant av 40 prosent svarer vet ikke, og har altså ingen formening om dette
- Hele 46 prosent mener at hester kan bli dårlige av surfôr – 17 prosent er uenige i dette. 16 prosent sier at de ikke vet.
- Kun 9 prosent er av den formening at rundballer er bra bare tidlig i innefôringssesongen, mens 40 prosent er uenige i dette. 35 prosent sier at de ikke vet.

Fôring er komplisert og det er ikke alltid lett å slå fast hva som er riktig. Dette er nok noe av bakgrunnen for at besvarelsen av spørsmålene om fôring antyder at det er en del som ikke har spesielt god kjennskap til eller har gjort seg opp klare oppfatninger om ulike kvaliteter ved ulike typer grovfôr.

6.3 Plager og sykdommer hos hest

I spørreskjemaet spurte vi også respondentene om hvilke sykdommer/plager de hadde erfart hos egne hester. Rådata på dette er presentert i tabell 27.

Tabell 27: Plager/sykdommer hos egne hester. Prosent. N (683) (Spm. 31)

	Prosent
Kolikk	43
Såre koder (sår/eksem på beina)	28
Luftveislidelser	20
Diaré	20
Forfangenhet	18
Krysslammelse	11
Ustøhet og/eller lammelse (Polyneuropati)	3
Botulisme (svelglammelse)	1

Av de angitte plager/sykdommer, er det kolikk som er den mest utbredte lidelsen blant respondentenes hester. 43 prosent rapporterer å ha hatt dette problemet. Såre koder er også et problem som går igjen hos forholdsvis mange (28 prosent). 20 prosent har hatt problemer med diaré og med ulike luftveislidelser, mens 18 prosent har observert problemer med forfangenhet.⁸ Botulisme (svelglammelse) og Polyneuropati (ustøhet og/eller lammelse) er lidelser som de færreste har vært i befatning med. Dette gjelder henholdsvis 1 og 3 prosent.

Et sentralt spørsmål i fortsettelsen av disse fordelingene er om det er noen sammenhenger mellom ulike sykdommer hos hest og forhold rundt fôr og fôrbehandling. Dette er et tema som krever grundig behandling, og må studeres nærmere i andre sammenhenger.

⁸ Lidelse i hoven, som skyldes forandringer i hovens normale blodtilførsel.

7 Om utviklingen av hesteholdet og næringa

I dette kapitlet er utviklingen av den enkeltes hestehold i fokus. I analyser av forløpet i den enkeltes hestehold kan det være fruktbart å ha med informasjon om motivasjonen for å starte med hest i utgangspunktet. Tabell 30 presenterer info om dette. Her er respondentene bedt om å markere hvor betydningsfulle på en 5-punkts skala ulike forhold hadde for at de startet med hest. Dette gir rom for at respondentene har mange ulike grunner for sitt hestehold.

Tabell 28: Ulike forholds betydning for valget om å starte med hest. Prosent. N (421-674) (Spm. 30)

	Ingen betydning	Liten betydning	Noe betydning	Stor betydning	Svært stor betydning	Total
Interesse for hest	1	1	5	27	67	100
Hadde tilgjengelige ressurser	8	9	23	35	24	100
Det er godt hestemiljø her	23	21	26	22	9	100
Ønske om å skape en arbeidsplass knytta til hest	58	13	12	8	9	100
Ser det som en investering	58	21	13	7	2	100

Vi ser at for de aller fleste var hesteinteresse betydningsfullt. For 94 prosent hadde dette stor eller meget stor betydning. Vi ser også at for så mange som 59 prosent hadde det stor eller meget stor betydning at de hadde tilgjengelige ressurser. For 31 prosent var det av stor betydning at det var et godt hestemiljø der. Hele 17 prosent startet med hest på grunnlag av de ønsket å skape en arbeidsplass knyttet til hest. Fra tabell 5 husker vi at 10 prosent i dag er selvstendig næringsdrivende innenfor hestenæringa. For noe under 10 prosent av hesteeierne var det av stor eller meget stor betydning at hestehold er en investering.

Hva så når hesteeierne skal tenke framover; Hva ser de da for seg? Dette er presentert i tabell 29.

Tabell 29: Tenkelige utviklingstrekk for eget hestehold de nærmeste fem årene. Prosent. N (663) (Spm. 28)

	Prosent
Driver om lag som nå	48
Holder hest som hobby/rekreasjon	18
Trapper ned hesteholdet	13
Utvider det eksisterende hesteholdet	10
Starter ny næringsvirksomhet basert på hest	6
Kutter ut hesteholdet	5
Total	100

I tabell 29 ser vi at den største gruppen – 48 prosent – ser for seg at de fortsetter omlag som nå. 18 prosent sier de vil holde hest som hobby/rekreasjon. 13 prosent tror at de kommer til å trappe ned hesteholdet i løpet av de nærmeste årene, mens 5 prosent mener det er trolig at de kutter ut hesteholdet helt. 10 prosent tror at de kommer til å utvide det eksisterende hesteholdet i løpet av samme perioden. Videre er det verdt å merke seg de 6 prosent som vurderer å starte ny næringsvirksomhet basert på hest de nærmeste fem årene.

I neste tabell (tabell 30) lar vi respondentene heve blikket litt fra sitt eget hestehold til hestenæringa og hestehold mer generelt. Dette er gjort gjennom at den enkelte skal si seg mer eller mindre enige i et sett av påstander om hestenæringa. Disse påstandene er i varierende grad og retning ladet, og spørsmålene gir grunnlag for diskusjon omkring hvor utfordringene ligger for hesteholdet framover.

Tabell 30: Enighet til påstander om ulike sider ved hestehold og hestenæringa. Prosent. N (659-671) (Spm. 23)

	Helt uenig	Delvis uenig	Både og	Delvis enig	Helt enig	Vet ikke	Total
Manglende samarbeid hemmer utviklingen av hestenæringa	1	2	16	32	35	14	100
Det er et godt miljø blant hesteeiere i mitt distrikt	2	5	28	29	31	5	100
Det er ikke kultur for samarbeid i hestenæringa	12	15	30	21	9	14	100
Jeg opplever ofte konflikter rundt bruk av stier og veier til ridning/kjøring med hest	26	17	21	14	16	6	100
Helse og terapiridning har et stort potensial	1	2	8	21	61	8	100
Det ligger store muligheter i hest i turisme	2	3	18	28	41	9	100
Hestenæringa hemmes av mangel på offentlig støtte	3	5	11	24	44	13	100
Hestenæringa binder sammen by og land	2	4	18	29	37	11	100
Hestenæringa har lav status i lokalsamfunnet	10	15	26	23	20	7	100

Tabell 31 viser at det er et stort mangfold i meninger om hestenæringa. Vider analyser av hvem i næringa som mener hva, vil kunne gi interessante pekepinner på hvor ulike typer utfordringer er størst. Samlet sett ser vi her at så mange som 67 prosent mener manglende samarbeid hemmer utviklingen av hestenæringa, og 30 prosent mener at det ikke er kultur for samarbeid i hestenæringa. Dette er tall som peker mot sentrale utfordringer som også andre studier har antydnet (Econ 2000). På den andre siden sier 60 prosent at det er et godt miljø blant hesteeiere i eget distrikt. Vi ser også at hele 30 prosent er helt eller delvis enig i at de ofte opplever konflikter rundt bruk av stier og veier til ridning/kjøring med hest. Storparten av respondentene mener at det ligger store muligheter i bruk av hest innenfor helse så vel som turisme. En tilnærminingsvis like stor andel mener imidlertid at hestenæringen hemmes av mangel på offentlig støtte. Så mange som 43 prosent mener at hestenæringa har lav status i lokalsamfunnet, mens 25 prosent mener det motsatte. Videre er 48 prosent helt eller delvis enige i at hestenæringa bidrar til å binde sammen by og land.

I tabell 31 ber vi respondentene trekke fram det de ser som de viktigste flaskehalsene for næringa framover.

Tabell 31: Forhold ansett som den viktigste flaskehalsen for utvikling av den norske hestenæringa framover. Prosent. N [597] (Spm. 29)

	Prosent
Dårlig økonomi	46
Manglende offentlig støtte	25
Manglende samarbeid i næringa	15
Lavt kunnskapsnivå	5
Dårlig omdømme	2
Andre forhold	6
Total	100

Her ser vi at respondentene gir støtte til antagelsen om at dårlig økonomi er en kritisk faktor for næringa. 46 prosent mener dette er den viktigste flaskehalsen framover. 25 prosent mener mangel på offentlig støtt er den viktigste flaskehalsen. 15 prosent setter søkelyset på manglede samarbeid i næringa. Dårlig omdømme og lavt kunnskapsnivå i denne sammenheng anses som et problem kun av få.

8 Oppsummering og konklusjoner

I denne rapporten har vi presentert funn fra en spørreundersøkelse om hestehold i Norge. Vi har tatt med opplysninger om hesteeierne, om hesteholdet, om arbeidsomfang og om føring. Dels har vi tatt sikte på å kartlegge holdninger og kunnskap, dels har vi tatt sikte på å registrere praksis, og dels har vi presentert data om synspunkter og holdninger; i hovedsak har vi presentert data i enkle frekvensoversikter over hvor mange som har svart hva. Kobling av data og mer dyptgående analyser har ikke vært formålet i denne rapporten. På grunnlag av de data vi har presentert her er det imidlertid mulig å gå videre med analyser av mange ulike sider ved hesteholdet i Norge.

Avslutningsvis kan vi likevel trekke fram noen hovedfunn fra undersøkelsen.

- Vi har anslått at det finnes ca 125 000 hester i Norge. Disse er eid av ca 50 000 hesteeiere.
- De registrerte hesteeierne ser ut til å ha noe høyere gjennomsnittsinntekt og -utdanning enn befolkningen for øvrig.
- Kvinner er i flertall blant hesteeierne.
- De fleste bor i bygder og mindre tettsteder.
- Rundt 1/3 av eierne er eiere eller medeiere av gårdsbruk.
- 78 prosent har hestene oppstallet i egen stall.
- 72 prosent av hestene benyttes til hobby/rekreasjon, mens 32 prosent bruker hestene i trav/galopp (rikstoto).
- De fleste (44 prosent) bruker mellom 200-850 timer på hesteholdet i året, dvs et moderat tidsbruk på 1-2 timer i stallen i snitt per dag.
- Det er omfattende bruk av ulike former for ubetalt arbeidshjelp i stallene.
- Når det gjelder grovfôr bruker 69 prosent i hovedsak høy, 56 prosent høyensilasje og 35 prosent surfôr.
- Hesteeierne ser dårlig økonomi, manglende offentlig støtte og dårlig samarbeid innad i næringa som de viktigste flaksehalsene for utviklingen av hesteholdet framover.

Litteratur

- Bondebladet (2011): «Langt flere hester enn antatt i Norge». Lastet ned den 13.04.2012 fra <http://www.bondebladet.no/naeringsutvikling/2011/02/17/langt-flere-hester-enn-antatt-i-norge.aspx>.
- ECON (2000): «Framtid for den norske hesten». Rapport 5/2000. ECON senter for økonomisk analyse, Oslo
- Econ Pöyry (2009): «Hest i Norge». Econ-rapport nr. 2009-001. Econ Pöyry, Oslo
- Gröndahl, G. og S. Nyman (red.) (2002): «Hästen för arbete, sport och fritid. Ramprogram för hästforskning vid SLU och SVA 2002–2010». Uppsala: SLU & SVA.
- Haukås T., H. Knutsen og A. M. Lyng (2009): «Hest som tilleggsnæring». NILF-notat 19-2009. Oslo: Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning.
- Henricson, Anna (2007): «Utfodring och hälsa hos privatägda ridhästar». Examensarbete 248. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet.
- Jensen, Hallkjell (2003): «Bruk av hest i helsearbeid. Sammendragsrapport». Starum, Lena: Helse og rehabilitering, Stiftelsen for norske helse og rehabiliterings organisasjoner; Norsk hestesenter; og Hest og helse, helse på 4 bein.
- Hoffman, Crystal J., Lais R. Costa, og Lisa M. Freeman (2009) : «Survey of Feeding Practices, Supplement Use, and Knowledge of Equine Nutrition among a Subpopulation of Horse Owners in New England». *Journal of Equine Veterinary Science*. Vol 29, No 10 (2009).
- Johansson, Dag, Hans Andersson, og Anna Hedberg (2004): «Hästnäringens samhälls-ekonomiska betydelse i Sverige». Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet.
- Mattson, Karin T. (2004): «Hästar lockar kvinnor till landsbygden – en studie av hästägare och hästgårdar i Leksands kommun». Arbetsrapport/Working Paper No. 45. Uppsala: Uppsala universitet.
- Norsk hestesenter (1999): «Forsknings- og utviklingsstrategi for norsk hestenæring. Innstilling fra forskningspolitisk utvalg». Starum: Stiftelsen Norsk hestesenter.
- Norsk Hestesenter (2000): «Næringspolitikk for hest. Innstilling fra Næringspolitisk utvalg. Nettverks- og utredningsprosjektet». Starum: Stiftelsen Norsk hestesenter
- Persson, Per (2005): Kartläggning och analys av hästverksamheten i Sverige. Rapport 2005/5. Jönköping: Jordbruksverket.
- Quist, Johan (2005): «Hästnäringens samhällsøkonomiska betydelse för region 5.» Årjang: Region 5
- Rikstoto (2012): «Om Stiftelsen Norsk Rikstoto». Lastet ned den 02.04.2012, fra: <https://www.rikstoto.no/Hjem/OmRikstoto/>
- Statistiska centralbyrån, (2005): «Hästar och anläggningar med häst 2004: Resultat från en intermittent undersökning», Statistiska meddelanden JO 24 SM 0501, Stockholm: Jordbruksverket och Statistiska centralbyrån
- Statistisk sentralbyrå (2012a) «Personer 16 år og over, etter kjønn, alder og utdannings-

nivå». Lastet ned den 22.02.2012, fra: http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/Default_FR.asp?Productid=04.01&PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selecttable/MenuSelP.asp&SubjectCode=04

Statistisk sentralbyrå (2012b): «Jordbruksbedrifter, etter driftsform». Lastet ned den 24.02.2012, fra: http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/Default_FR.asp?PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selecttable/hovedtabellHjem.asp&KortnavnWeb=stjord

Statistisk sentralbyrå (2012c) «Hushald, etter hushaldstype, inntektsintervall, tid og statistikkvariabel». Lastet ned den 24.02.2012, fra: http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/Default_FR.asp?Productid=05.01&PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selecttable/MenuSelP.asp&SubjectCode=05

Stokstad, G. og K.V. Stubberud (1999): «Hesten. Omfang, sysselsetting og næringsvirksomhet». NILF-rapport 1999:6. Oslo: Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning,

Vedlegg: Spørreskjema

SPØRREUNDERSØKELSEN: HESTEHOLD, FØRING OG VERDISKAPING 2011

Først ønsker vi at du svarer på noen generelle bakgrunnsspørsmål om deg selv:

1: Kjønn

- ☐ Kvinne
☐ Mann

2: Hvilket år er du født?

1 9

3: Hva er din høyeste fullførte utdanning?

- ☐ Folkeskole (inntil 7 års skolegang)
☐ Ungdomsskole/realskole (9-10 års skolegang)
☐ Videregående skole, yrkesfag
☐ Videregående skole, allmennfag/studiespes.
☐ Universitet/høgskole lavere grad (cand.mag, batchelor, o.l.)
☐ Universitet/høgskole høyere grad (hovedfag, master, magister, dr.grad o.l.)

4: Hva er din nåværende sivilstatus?

- ☐ Gift/samboer
☐ Enslig
☐ Enke/enkemann

5: Hvordan vil du beskrive stedet hvor du bor? Sett kryss.

- Storby..... ☐
Mellomstor by..... ☐
Mindre by ☐
Tettsted ☐
Bygd ☐

6: Hva er din(e) hovedaktivitet(er)? Flere kryss er mulig

- ☐ Student eller skoleelev
☐ Gårdbruker
☐ Selvstendig næringsdrivende innafor hestenæring
☐ Selvstendig næringsdrivende – anna næring
☐ Yrkesaktiv – lønnsarbeid
☐ Pensjonist
☐ Spesifiser evt yrke : _____.

7: Besvares bare av de som holder hest og er (med)eier i et gårdsbruk i drift. Hva er hovedproduksjon på bruket?

- Melkeproduksjon ☐
Slaktekylling/egg ☐
Storfe - kjøttproduksjon ☐
Sau..... ☐
Grovforproduksjon for salg..... ☐
Grønnsaker, frukt og bær..... ☐
Korn ☐
Annet..... ☐

8: Hva var din personlige samlede brutto inntekt i 2010? Det vil si samlet inntekt før skatt og fradrag

- ☐ Mindre enn 100 000 kr
☐ 100 000 – 199 999 kr
☐ 200 000 – 299 999 kr
☐ 300 000 – 399 999 kr
☐ 400 000 – 499 999 kr
☐ 500 000 – 599 999 kr
☐ 600 000 – 699 999 kr
☐ 700 000 – 799 999 kr
☐ 800 000 – 899 999 kr
☐ 900 000 – 999 999 kr
☐ Mer enn 1 000 000 kr

9: Hva var husstandens samlede brutto inntekt i 2010? Det vil si samlet inntekt før skatt og fradrag

- ☐ Mindre enn 200 000 kr
☐ 200 000 – 299 999 kr
☐ 300 000 – 399 999 kr
☐ 400 000 – 499 999 kr
☐ 500 000 – 599 999 kr
☐ 600 000 – 699 999 kr
☐ 700 000 – 799 999 kr
☐ 800 000 – 899 999 kr
☐ 900 000 – 999 999 kr
☐ 1 000 000 – 1 499 999 kr
☐ Mer enn 1 500 000 kr

10: Er du medlem i noen av de lokale lag og organisasjoner som er nevnt nedenfor?

	Ikke medlem	Medlem med verv	Aktiv medlem uten verv	Ja, passiv medlem
Norsk Varmblod	☐	☐	☐	☐
Norsk Ponnnavlsforening	☐	☐	☐	☐
Landslaget for Dølehest	☐	☐	☐	☐
Norges Fjordhestlag	☐	☐	☐	☐
Landslaget for Nordlandshest/Lyngshest ..	☐	☐	☐	☐
Norsk Tinkerforening	☐	☐	☐	☐
Det Norske Travelskap	☐	☐	☐	☐
Norsk Rikstoto	☐	☐	☐	☐
Norges Rytterforbund	☐	☐	☐	☐
Norsk Jockeyklubb	☐	☐	☐	☐
Foreningen Arbeidshesten	☐	☐	☐	☐
Hest i turistnæringen	☐	☐	☐	☐
Politihestens venner	☐	☐	☐	☐
Andre rase- el brukshestforeninger	☐	☐	☐	☐

Nå vil vi stille noen spørsmål om hesten(e) og hestehold

11: Hvor lenge har du hatt egen(egne) hest(er)?

 år

12: Er det du selv som har det praktiske ansvar for føring og stell av din(e) hester?

☐ Ja ☐ Nei

13: Om oppstalling av hest

	Nei	Ja	Hvis ja	
Har du oppstalling av andres hester i egen stall?	☐	☐	<div style="border: 1px solid black; width: 40px; height: 20px; display: inline-block;"></div>	antall hester (gå til sp 15)
Har du egne hester oppstallet i egen stall?	☐	☐	<div style="border: 1px solid black; width: 40px; height: 20px; display: inline-block;"></div>	antall hester (gå til sp 15)
Har du hest oppstallet hos andre?	☐	☐	<div style="border: 1px solid black; width: 40px; height: 20px; display: inline-block;"></div>	antall hester (gå til sp 14)

14: Besvares av de som har hest oppstallet hos andre: Hvor har du oppstallet din(e) hest(er)?

	Nei	Ja	Hvis ja	
Ridesenter	☐	☐	<div style="border: 1px solid black; width: 40px; height: 20px; display: inline-block;"></div>	antall hester
Leid boks/stall i fellesstall	☐	☐	<div style="border: 1px solid black; width: 40px; height: 20px; display: inline-block;"></div>	antall hester
Hos trav- eller galopp trener	☐	☐	<div style="border: 1px solid black; width: 40px; height: 20px; display: inline-block;"></div>	antall hester
Annet, spesifiser:	☐	☐	<div style="border: 1px solid black; width: 40px; height: 20px; display: inline-block;"></div>	antall hester

15: Hvor mange hester har du, og av hvilken rase?

Fjordhest.....	<input type="text"/>	Dølehest.....	<input type="text"/>
Nordlandshest/Lyngshest.....	<input type="text"/>	Varmblods travet.....	<input type="text"/>
Islandshest.....	<input type="text"/>	Kaldblodstraver.....	<input type="text"/>
Øvrige ponniraser.....	<input type="text"/>	Varmblods ridehest/fullblodshest.....	<input type="text"/>
Andre raser.....	<input type="text"/>		

16: Hvilke bruksområder har ditt hestehold? (flere kryss mulig)

Hobby/fritidsbruk/rekreasjon.....	☐	Turisme.....	☐
Trav og galopp (Rikstoto).....	☐	Helse, terapiridning el. rehabilitering.....	☐
Annen konkurransebruk.....	☐	Avl og oppdrett.....	☐
Bruk i ridesenter.....	☐	Jord- og skogbruk.....	☐
		Annet.....	☐

Vi vil nå stille noen spørsmål om fôr og fôring av hest:

17: Hvilke typer grovfôr benyttes i hovedsak? (Hvis flere, merk av for de to viktigste)

Høy..... ☐

Surfôr/silo:

Ikke-emballert surfôr fra silo..... ☐

Plastemballerte store rundballer (600-1200 kg)..... ☐

Plastemballerte små rundballer (100-300 kg)..... ☐

Plastemballert store firkantballer (over 600 kg) ... ☐

Høyensilasje:

Plastemballerte store rundballer..... ☐

Plastballere små rundballer..... ☐

Plastballere store firkantballer..... ☐

Plastballere små firkantballer..... ☐

Småpakninger med høyensilasje (30-50 kg)..... ☐

Vet ikke..... ☐

Kort informasjon om grovfôrtyper:

Grovfôr finnes i mange former og ulike benevnelser er i bruk:

Høy: Tørt grovfôr/gras med >80% tørrstoff, tørka inne (høytørke) eller utendørs (bakken, i hesjer e. l.). Leveres løst eller pressa i baller (ikke innpakka)

Surfôr/silo: Direktehøsta eller moderat fortørka grovfôr/gras (20-50% tørrstoff), fra silo eller rundballer. Fôret er relativt surt (pH3,5-5,0).

Høyensilasje: Nesten tørt grovfôr/gras (50-80% tørrstoff) pressa i runde eller firkanta baller og innpakka i plast. Fôret er noe mindre surt enn surfôr (vanlig pH: 5-6).

Både høy, høyensilasje og surfôr kan pakkes i baller av ulike typer.

18: Hva slags fôr får hesten(e) i tillegg til grovfôr? (Flere kryss mulig)

Havre ☐
Kraftfôrblending til hest ☐
Mineraltilskudd ☐
Anna fôrtilskudd ☐
Vet ikke ☐

19: Besvares bare av de som har kjøpt grøvfôr

	Ja	Nei	Vet ikke
Følger det fôranalyse/deklarasjon med fôret du kjøper	☐	☐	☐
Er fôret kjøpt direkte av produsent?	☐	☐	☐
Er fôret norskprodusert?	☐	☐	☐
Er fôret produsert lokalt?	☐	☐	☐
Kjøpes fôret samme sted hvert år?	☐	☐	☐
Er det brukt konserveringsmidler i fôrproduksjonen?	☐	☐	☐

20: Besvares av de som selv produserer grøvfôr (ett kryss pr linje)

	Surfôr/silo	Høyensilasje	Høy	Vet ikke /Ikke aktuelt
Produserer du noen av følgende fôrtyper for salg?	☐	☐	☐	☐
Følger det fôranalyse/deklarasjon med fôret du selger?	☐	☐	☐	☐
Produseres følgende fôrtyper hovedsakelig for hest? (kryss for ja)	☐	☐	☐	☐
Produseres hovedsakelig for andre dyr enn hest? (kryss for ja)	☐	☐	☐	☐
Er det brukt konserveringsmidler i fôrproduksjonen? (kryss for ja)	☐	☐	☐	☐

21: Hvor viktige er følgende kilder til kunnskap om foring for deg? (sett ett kryss pr linje)

	uviktig	nokså uviktig	både/og	nokså viktig	viktig
Skriftlige kilder (bøker/blader)	☐	☐	☐	☐	☐
Internett	☐	☐	☐	☐	☐
Veterinær	☐	☐	☐	☐	☐
Medlemsorganisasjoner	☐	☐	☐	☐	☐
Andre i hestemiljøet	☐	☐	☐	☐	☐
Fagdager og lignende	☐	☐	☐	☐	☐
Foreldre/foresatte	☐	☐	☐	☐	☐
Fagskole/utdanning	☐	☐	☐	☐	☐
Norsk landbruksrådgiving	☐	☐	☐	☐	☐
Egen erfaring	☐	☐	☐	☐	☐
Andre (spesifiser: _____)	☐	☐	☐	☐	☐

22: Nedenfor følger noen påstander om grovfôr og fôring. Marker hvor enig eller uenig du er i disse påstandene.

	Helt enig	Delvis enig	Både og	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke
For meg er prisen avgjørende ved kjøp av grovfôr.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Surfôr egner seg ikke når det er kaldt.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Høyklasse (energinivå) er viktigere enn tørrstoff.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Store rundballer er for tungvint å føre med	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Plastemballert fôr må være så tørt som mulig	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Firkantballer er bedre enn rundballer.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tørrstoffnivå er viktig når jeg skal kjøpe grovfôr.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Surfôr i rundballer er et godt grovfôr til hest	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fôranalyse er viktig for meg når jeg kjøper fôr	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kvalitet er det viktigste når jeg kjøper grovfôr.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Høyensilasje er et velegna grovfôr til hest.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Høyensilasje er bedre enn surfôr til hest	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Små pakker høyensilasje er bedre enn de store	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Høy er det beste grovfôret til hest.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Importert høyensilasje er bedre enn norsk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bruk av konserveringsmidler gir bedre fôr kvalitet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hester kan bli syke av surfôr	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rundballer er bra bare tidlig i innefôrings sesongen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vi vil nå stille noen spørsmål som tar for seg andre sider ved hestehold:

23: Nedenfor følger noen andre påstander som berører hest og hestehold. Marker hvor enig/uenig du er:

	Helt enig	Delvis enig	Både og	Delvis uenig	Helt uenig	Vet ikke
Manglende samarbeid hemmer utviklingen av hestenæringa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det er et godt miljø blant hesteeiere i mitt distrikt.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det er ikke kultur for samarbeid i hestenæringa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg opplever ofte konflikter rundt bruk av stier og veier til ridning/kjøring med hest	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Helse og terapiridning har et stort potensial	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det ligger store muligheter i hest i turisme	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hestenæringa hemmes av mangel på offentlig støtte	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hestenæringa binder sammen by og land.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hestenæringa har lav status i lokalsamfunnet	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vi vil nå stille noen spørsmål om økonomi og arbeidsomfang i hesteholdet. Her er vi ikke ute etter eksakte regnskapstall, men anslag etter beste skjønn.

24: Hvor store totale utgifter har du til følgende i 2010: (oppgi anslag i hele tusen kroner)

Stalleie/inkl. strø og lignende.....	<input type="text"/>	tusen kr.	Treningsutgifter	<input type="text"/>	tusen kr.
Kraftföörkostnader	<input type="text"/>	tusen kr.	Utstyr	<input type="text"/>	tusen kr.
Grovföörkostnader	<input type="text"/>	tusen kr.	Stevne/konkurranseutgifter	<input type="text"/>	tusen kr.
Veterinærutgifter	<input type="text"/>	tusen kr.	Transport	<input type="text"/>	tusen kr.
Hovslagertjenester	<input type="text"/>	tusen kr.	Innleid arbeidskraft	<input type="text"/>	tusen kr.
Annet :	<input type="text"/>	tusen kr.			

25: Hvor stor bruttoinntekt hadde du av hesteholdet i 2010.

Uaktuelt, hadde ikke inntekt på dette ... ☐

Bruttoinntekt..... tusen kr

Ønsker ikke å svare ☐

26: Hvor stort arbeidsforbruk hadde du og din familie med hesteholdet i 2010

1-200 timer ☐

200-850 timer..... ☐

850-1700 timer ☐

1700-2550 timer ☐

Mer enn 2550 timer ☐

27: Besvares av de som har oppstallet hester i egen stall/ridesenter

	Nei	Ja	
Er det ansatte engasjert i arbeidet i stallen/med hestene.....	☐	☐	<input type="text"/> antall personer
Er det föörryttre engasjert i arbeidet i stallen.....	☐	☐	<input type="text"/> antall personer
Er det ubetalt arbeidshjelp engasjert i arbeidet i stallen	☐	☐	<input type="text"/> antall personer
Er det andre former for arbeidshjelp i stallen.....	☐	☐	<input type="text"/> antall personer

Her vil vi gjerne vite litt om hvordan du ser på hestehold i framtida, og om hvorfor du starta med hest :

28: Hvilke av de følgende utviklingstrekk ser du for deg for ditt hestehold de nærmeste 5 årene:

- Driver om lag som nå ☐
Utvider det eksisterende hesteholdet ☐
Starter ny næringsvirksomhet basert på hest ☐
Trapper ned hesteholdet ☐
Holder hest som hobby/rekreasjon ☐
Kutter ut hesteholdet ☐

29: Hvilke av følgende forhold ser du som den viktigste flaskehalsen for utvikling av den norske hestenæringa framover? (Sett bare ett kryss)

- Manglende samarbeid i næringa ☐
Manglende offentlig støtte..... ☐
Dårlig økonomi..... ☐
Dårlig omdømme ☐
Lavt kunnskapsnivå ☐
Andre (.....) ☐

30: Hvor stor betydning hadde følgende forhold for at du valgte å starte med hest?

- | | Ingen
betydning | Liten
betydning | Noe
betydning | Stor
betydning | Svært stor
betydning |
|---|--------------------------|--------------------------|--------------------------|--------------------------|--------------------------|
| Interesse for hest..... | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |
| Det er godt hestemiljø her | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |
| Hadde tilgjengelige ressurser | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |
| Hadde tilgjengelige ressurser | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |
| Ser det som en investering..... | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |
| Ønske om å skape en arbeidsplass
knyttet til hest..... | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ | ☐ |

Vi vil nå stille noen spørsmål om plager og sykdommer hos hest:

31: Har du hatt noen av følgende plager /sykdommer på dine hester?

- Kolikk..... ☐
Luftveislidelser..... ☐
Forfangenhet..... ☐
Diaré..... ☐
Botulisme (svelglammelse)..... ☐
Ustøhet og/eller lammelse (Polyneuropati)..... ☐
Såre koder (sår/eksem på beina)..... ☐
Krysslammelse..... ☐

Mer om føring av hest og sykdommer hos hest

Denne spørreundersøkelsen skal følges opp av en mer detaljert studie av forholdet mellom før, føringsrutiner og sykdom/plager hos hest i regi av Norges veterinærhøgskole

Dersom du ønsker å delta i veterinærhøgskolens studie ber vi deg om å kontakte Carl Fredrik Ihler på følgende e-postadresse: Carl.Ihler@nvh.no

Kryss av her hvis du ikke vil være med i trekningen av premier. Se informasjon i følgebrev.

- ☐ Ønsker ikke å være med i trekningen av premier

**Tusen takk for at du tok deg tid til å fylle ut spørreskjemaet – det setter vi stor pris på!
Benytt den ferdigfrankerte konvolutten ved retur**

